

Rozvod je pouze jednou eventualitou řešení manželských konfliktů, nevykrývá ovšem celou problematiku dezorganizace rodiny. Společensky patologickým jevem je každý stav, kdy manželství a rodina jím založená trpí konflikty a manželé nejsou schopni vlastními silami nebo za pomoci jiných subjektů [včetně odborných manželských poraden] tyto konflikty vyřešit a obnovit bezporuchové soužití.

Manželé žijící v konfliktním manželství mají volbu, zda se rozhodnout usilovat o rozvod, nebo budou hledat jiné prostředky k vyřešení svých potíží. Při této volbě hrají roli zejména:

- a) právní dostupnost rozvodu,
- b) ekonomická vhodnost rozvodu,
- c) morální přijatelnost rozvodu.

Souvislost mezi zrušením soužití a právní úpravou rozvodu je tedy složitá. Nutno počítat s mnohonásobnými a zpětnými vazbami mezi právní úpravou rozvodu, ekonomickou situací manželů, jejich morálním přesvědčením, kulturními a morálními hodnotami, převládajícími ve společnosti, právními technikami používanými při aplikaci psaného práva v advokátní a soudní praxi apod. Zdaleka tedy nelze jednoznačně tvrdit, že „blahovolnější právní úprava vyvolává sama o sobě větší rozvodovost“. Viz například Rheinstein [1972]; Glendon [1979]; Chester [1977].

Nicméně existuje určitá vazba mezi právní úpravou rozvodu a rozsahem rozvodovosti, jak ukazuje i následující rozbor. V této souvislosti je především nutné uvědomit si základní etapy československého právního vývoje po druhé světové válce, charakterizovaného tendencí od rigorozity k postupné liberalizaci.

1. První unifikovanou úpravu rozvodu na našem území představuje zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb., který nabyl účinnosti od 1. 1. 1950. Rozvod v něm byl normován na podkladě jediného, obecně formulovaného důvodu, a to existence objektivního rozvratu manželství. Přitom byly uznávány dva negativní předpoklady proti povolení rozvodu i při existenci hlubokého a trvalého rozvratu:

- a) domáhal-li se ho výlučně vinný manžel proti vůli nevinného manžela,
- b) existoval-li rozpor mezi povolením rozvodu a zájmem společných nezletilých dětí manželů.

V souvislosti s rozvodem bylo rozhodováno o tom, zda a který manžel je vinen rozvodem (vlastně rozvratem) manželství. Od tohoto výroku bylo možno upustit na souhlasný návrh manželů. Výrok o vině měl značný význam pro rozhodování o výživném manžela na dobu po rozvodu (v praxi hlavně pro ženu) a pro rozhodování o způsobu dělení společného majetku manželů.

2. Další etapu právního vývoje znamenala novela zákona o právu rodinném č. 61/1955 Sb. [účinná od 1. 1. 1956], která zeslabovala důsledky negativního předpokladu rozvodu tak, že rozvodu mohl napříště dosáhnout i výlučně vinný

manžel proti vůli nevinného manžela, šlo-li o výjimečný případ, manžele spolu nežili po dlouhou dobu a toto řešení bylo v zájmu společnosti. Tak bylo umožněno zrušit tzv. mrtvá manželství, zejména když již existoval nový faktický svazek s dětmi. Pokud jde o časový faktor, ustálila se právní praxe posléze na požadavku tříleté faktické separace.

3. Tato právní úprava byla od 1. 4. 1964 vystřídána zákonem o rodině č. 94/1963 Sb., podle něhož je povolení rozvodu manželství podmíněno již jen existencí objektivního rozvratu manželství. Negativní předpoklady obsažené v předešlé úpravě byly odstraněny, takže při existenci pozitivního předpokladu, tj. rozvratu, rozvod povolen být musí. Subjektivní princip viny byl zcela odstraněn. Vínu na rozvratu nelze ve výroku rozhodnutí vůbec zjišťovat. Pouze v odůvodnění rozhodnutí se soud má zabývat příčinami rozvratu, ať už jsou, či nejsou zaviněné.

Procesní otázky řeší občanský soudní řád (č. 99/1963 Sb.), v němž zvláště pozoruhodná byla v zásadě obligatorní předrozvodová instituce smířčího řízení.

4. Procesní novela (zák. č. 49/1973 Sb.) zrušila zvláštní smířčí řízení a nařídila provádění smířčích pokusů v rámci rozvodového řízení.

Již za účinnosti zákona o právu rodinném se projevovala určitá tendence

Tabulka 1. Rozvodovost 1949–1981 na 1000 obyvatel

rok	ČSSR		ČSR	
	počet rozvodů	index na 1000 obyvatel	počet rozvodů	index na 1000 obyvatel
1949	11 257	0,91	10 625	1,19
1950	13 112	1,06	11 312	1,27
1951	12 125	0,97	10 261	1,14
1952	13 326	1,05	11 219	1,23
1953	11 414	0,89	9 897	1,07
1954	11 280	0,87	9 989	1,08
1955	13 756	1,05	12 221	1,30
1956	14 571	1,10	12 809	1,36
1957	14 348	1,07	12 521	1,32
1958	15 830	1,18	13 589	1,42
1959	15 631	1,15	13 222	1,38
1960	15 291	1,12	12 970	1,34
1961	16 427	1,19	13 939	1,45
1962	16 603	1,20	14 137	1,47
1963	17 040	1,22	14 703	1,52
1964	16 802	1,22	14 446	1,48
1965	18 702	1,32	16 196	1,66
1966	20 244	1,42	17 439	1,77
1967	19 889	1,39	17 352	1,76
1968	21 641	1,51	18 647	1,89
1969	23 936	1,66	20 550	2,08
1970	24 936	1,77	21 516	2,19
1971	28 074	1,95	23 616	2,40
1972	26 582	1,84	22 392	2,27
1973	29 458	2,02	25 271	2,55
1974	30 415	2,07	24 970	2,50
1975	32 308	2,18	26 154	2,60
1976	31 561	2,12	25 544	2,52
1977	31 223	2,08	25 442	2,50
1978	33 222	2,19	27 071	2,64
1979	32 241	2,12	26 191	2,54
1980	33 863	nezjištěno	27 218	2,64
1981	34 595	nezjištěno	27 608	nezjištěno

k postupnému nárůstu rozvodovosti. Výraznější vzestup však nastal po vydání novely č. 61/1955 Sb., která nepochybně rozvod usnadnila.

Pokud jde o index rozvodovosti na 100 uzavřených manželství, byl rovněž na vzestupu a v r. 1963 činil pro ČSSR 15,4, pro ČSR 18,4. Na Slovensku — s výjimkou mimořádně nízkého stavu z r. 1949 — rozvodovost v tomto období sice stoupala, ale nijak výrazně: v r. 1963 zde dosáhl index rozvodovosti na 1000 obyvatel 0,52 a na 100 sňatků 7,6.

Daleko prudší progres rozvodovosti nastal za účinnosti zákona o rodině, tedy od r. 1964. Nelze popřít, že tento zákon vytvořil snazší podmínky pro rozvod než předchozí právní úprava. Index rozvodovosti v tomto období stále stoupal a v r. 1979 činil v ČSSR 25,4 a v ČSR 31,0 na 100 sňatků.

Zajímavě je znázorněn nárůst rozvodovosti od r. 1965 do současnosti podle počtu rozvodů na 1000 všech vdaných žen (viz tabulka 2).

Tabulka 2. Rozvodovost 1965—1980 na 1000 vdaných žen

rok	index ČSSR	ČSR	rok	index ČSSR	ČSR
1965	5,36	6,56	1973	8,00	9,85
1966	5,76	7,02	1974	8,20	9,68
1967	5,61	6,94	1975	8,64	10,08
1968	6,06	7,41	1976	8,37	9,79
1969	6,66	8,14	1977	8,22	9,71
1970	6,94	8,55	1978	8,69	10,30
1971	7,77	9,35	1979	8,41	9,95
1972	7,29	8,80	1980	8,83	10,35

Jiný pohled poskytuje srovnání počtu rozvodů po dekádách od r. 1950 (viz tabulka 3).

Skutečnost, že navrhovatelkami rozvodu jsou ve stoupající míře ženy (nyní téměř ze 2/5) zde blíže rozebírat nebudu. Je to fenomén, který se vyskytuje i v SSSR a dalších evropských socialistických státech i ve státech kapitalistických a byl pro naše poměry rozebrán výstižně J. Prokopcem a kol.⁽¹⁾ Okolnost, kdo se formálně stal navrhovatelem rozvodu, však nelze přeceňovat tam, kde se manželé na tomto řešení předem dohodli.

Obecně — s přihlédnutím k zahraničním poznatkům, zejména ze SSSR a Francie — lze vyslovit hypotézu, že mladší sňatečné ročníky, zvláště od poloviny šedesátých let, daleko méně rozpačitě přistupují k rozvodu jako prostředku řešení svých manželských potíží, než činily sňatečné ročníky z předchozích decenií. Také existence společných nezletilých dětí je pro ně stále

Tabulka 3. Rozvodovost 1950—1981 (po dekádách, r. 1950 = 100 %)

rok	ČSSR		ČSR		SSR	
	počet	%	počet	%	počet	%
1950	13 112	100	11 312	100	1 800	101
1960	15 291	117	12 970	115	2 321	139
1970	24 936	190	21 516	190	3 420	190
1980	33 863	258	27 212	241	6 651	370
1981	34 595	264	27 610	244	6 958	387

(1) Viz Prokopce — Dytrych — Schüller: *Rozvodové chování a manželský nesoulad* [1973]. V jisté zkratce se hovoří o fenoménu „mladých rozhněvaných žen“.

méně momentem odrazujícím od tohoto kroku. V širokých vrstvách je pak rozvod stále více přijímán jako běžný jev rodinného života. Stále většímu okruhu dětí se takto před oči dostává model likvidace původního rodinného celku a vzniku nových náhradních útvarů. Druhovský poměr ztrácí pejorativní příděch a i právně se v občanskoprávních a administrativně právních vztazích do jisté míry stává čímisi na způsob matrimonia minus quam plena. Všech těchto životních zkušeností nebo alespoň postojoyých vlivů okolí nejsou ušetřeni ani ti, kteří v rozvodových věcech rozhodují. Tato okolnost stěží může zůstat zcela bez vlivu na jejich způsob judikování. Lze se proto odvážit další hypotézy, že bezvýznamná nebude patrně ani změna ve věkovém složení soudcovského sboru směrem k nižšímu věkovému průměru a podstatná feminizace. Konkrétní data pohřichu k dispozici nejsou a analýzy tohoto druhu zatím prováděny nebyly ani pokud jde o soudce z povolání; tím méně pak pokud jde o soudce z lidu, působící na tomto úseku.

Jestliže v r. 1949 zpravodaj uvádějící osnovu zákona o právu rodinném v zákonodárném sboru přednesl názor, že rozvod v naší společnosti bude něčím výjimečným, pak se tato prognóza ukázala zcela mylnou. Objem rozvodové agendy se rozrostl způsobem tehdy zcela neočekávaným a v současné době u řady okresních soudů tvoří od $\frac{1}{3}$ do $\frac{1}{2}$ celkové tzv. sporné agendy. Jaká je „technologie“ současného rozvodového procesu? Víceméně je ustálena relace, v níž se rozvodové návrhy setkávají, nebo nesetkávají s úspěchem.

Tabulka 4. Podíl povolených a nepovolených rozvodů na území ČSSR v r. 1980, 1981

Rok a územní celek	Povolené rozvody počet	%	Nepovolené rozvody počet	%	Vyřízeno případů počet	%
1980						
ČSSR	33 863	72,5	12 871	27,5	46 734	100,0
ČSR	27 212	74,1	9 508	25,9	36 720	100,0
SSR	6 651	66,4	3 363	33,6	10 014	100,0
1981						
ČSSR	34 595	72,6	13 075	27,4	47 670	100,0
ČSR	27 610	73,0	9 623	26,4	37 433	100,0
SSR	6 935	68,2	3 252	31,8	10 237	100,0

V poslední době se asi 72 % rozvodových návrhů, o nichž bylo rozhodnuto, setkává s úspěchem, a to častěji v ČSR (tři čtvrtiny) než v SSR (dvě třetiny).

Rozvodové řízení v současné době netrvá dlouho, průměrně cca 151 dní. Navrhovatel rozvodu tedy může počítat s více než 70 % nadějí, že mu rozvod bude povolen (pokud na něm setrvá) a že k vyřízení této záležitosti bude potřebovat něco více než pět měsíců. Od případného nového sňatku ho tedy dělí zhruba půl roku. (2)

(2) V té souvislosti dodejme, že dřívější smírčí řízení dle §§ 70–72 občanského soudního řádu mělo i retardační funkci ve vztahu k vlastnímu rozvodovému řízení. Podle mé průzkumné sondy asi v polovině případů byl před r. 1973 rozvodový návrh podán do 1 měsíce po skončení smírčího řízení, ve více než jedné pětině případů do tří měsíců a v jedné čtvrtině případů až po třech měsících. Avšak globál případů, kdy po skončení smírčího řízení došlo k rozvodovému řízení představoval pouze tři čtvrtiny všech případů, v nichž smírčí řízení bylo provedeno, protože v další čtvrtině případů po smírčím řízení již vůbec k rozvodovému řízení nedošlo [Haderka 1978]. Po zrušení smírčího řízení nápad rozvodových věcí okamžitě stoupl o jednu čtvrtinu,

Naděje nynějšího navrhovatele rozvodu na kladný výsledek může živit i vědomí, že vydrží-li ve svém předsevzetí a bude-li nadále vytvářet nebo spolu-vytvářet stav, který zakládá prokazatelný rozvrat vztahů mezi účastníky, rozveden nakonec být musí. Odpůrce, který se miní bránit rozvodu, musí být také každým svědomitým právníkem upozorněn na to, že trvale se při nynějším právním stavu rozvodu ubránit nemůže, jestliže nedokáže zviklat odhodlání navrhovatele. Podle zákona o rodině ani v omezeném rozsahu neplatí zásada „nemo audiatur, turpitudinem suam allegans“ (tj. „nebude vyhověno tomu, kdo poukazuje na vlastní závadné chování“). (3)

Povšimněme si však nyní blíže oně téměř jedné čtvrtiny případů, kdy v současné době rozvodové řízení končí jinak než povolením rozvodu: Větší část těchto případů představuje zpětvzetí návrhu na rozvod. Dílčí sondáže ukazují, že k tomu dochází namnoze předtím, než soud rozvine nějakou podstatnější činnost. Tento dispozitivní úkon je totiž mnohdy prováděn buď po doručení stejnopisu žaloby odpůrci, nebo v souvislosti s prvním jednáním u soudu, ale předtím, než je zahájeno — to vše namnoze spontánně, bez vydatnějšího působení soudu. To by se zdálo naznačovat, že takové návrhy na rozvod mají spíše demonstrativní povahu a navrhovatelům (těmi jsou v případech tohoto druhu téměř výlučně ženy) jde spíše o vyvolání nějakého mementa pro odpůrce než o to, aby jim byl povolen rozvod.

Navrhující strana si v takových případech přinejmenším není zcela jista, že by manželství nebylo možno zachovat. Kromě toho se ovšem vyskytují i jinak motivovaná zpětvzetí návrhu: z důvodu procesního taktizování, když navrhovatel shledá, že toho času nemá vyhlídky na úspěch, zvláště pro krátkost doby uplynulé od zrušení soužití, a hledí si opatřit důkaz o tom, že již jednou rozvodové řízení bylo vedeno, a tím si připravuje pozici pro další rozvodový spor. Tím, co jsme uvedli, nijak nechceme bagatelizovat práci soudů: je i další, byť početně slabší skupina případů, kdy návrh je brán zpět až teprve po úporném úsilí soudu urovnat manželské vztahy účastníků, a to i se zainteresováním odborných manželských poraden. Činnost posléze uvedených specializovaných orgánů však patrně podstatně rozsah rozvodovosti neovlivňuje.

Zamítání návrhu na rozvod je jevem poměrně vzácným. V tomto směru však existuje výrazný rozdíl mezi ČSR a SSR. Může být způsoben buď soudní praxí (soudy v ČSR dávají navrhovatelům více příležitostí, aby brali zpět návrhy, které jsou bez vyhlídek, nebo aby se souhlasem protistrany sahalí k přerušení řízení), rozvážnějším přístupem občanů SSR k rozvodu či oběma důvody.

Tabulka 5. Přehled způsobů neryhovění návrhu na rozvod (v %)

Způsob vyřízení	ČSR		SSR		ČSSR	
	1980	1981	1980	1981	1980	1981
zpětvzetí návrhu	67,8	68,5	62,1	63,6	66,3	67,3
zamítnutí návrhu	12,6	12,5	30,7	29,4	17,3	16,9
zánik řízení po jeho přerušení	15,9	15,6	0,9	0,3	12,1	11,7
skončeno jinak	3,7	3,4	6,3	6,7	4,3	4,1
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

což znamenalo i podstatně větší zatížení soudního aparátu. Odpadla tím také možnost, aby manželské disharmonie byly projednány před soudem mimo rámec rozvodového řízení s vynucením přítomnosti protistrany.

(3) Znění § 24 zákona o rodině by bylo sice dovolovalo za pomoci § 104 aplikovat čl. VI, VII občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. a tak vytvořit vlastně klauzuli proti tvrdosti, ale nyní již ustálená judikatura šla jinými cestami.

Trvání rozvodového řízení je zpravidla velmi krátké, téměř polovina případů je vyřízena v době kratší než 3 měsíce, a to většinou při jednom stání. (I v případě rodin s nezletilými dětmi je to jedna čtvrtina případů.) Stačí se při takovém tempu soud náležitě obeznámit se všemi okolnostmi rozhodnými pro posouzení případu a ještě splnit povinnost působit k usmíření manželů účinným způsobem?

Statistické údaje nemohou sice samy o sobě vypovědět vše o průběhu řízení z hlediska dokazování. Představují však varovný signál a vyvolávají nutnost zkoumat, zda rozvodové řízení plní funkci, která mu přísluší. (4)

Dílčí sondáže naznačují, že asi v jedné třetině všech rozvedených manželství v ČSR (včetně manželství s nezletilými dětmi) se vůbec neprovádějí žádné svědecké důkazy; v další asi jedné polovině těchto případů jsou slyšení maximálně dva svědci [Haderka 1978].

Za tohoto stavu se není možno zbavit pochybností nad tím, zda rozvodové řízení může zcela plnit své poslání. Odpůrce se v podstatě nemůže rozvodu bránit, jestliže návrhovaatel tvrdě prosazuje svůj požadavek, byť i odpůrce měl takřikajíc „čisté konto“ a sám manželské vztahy nenarušil. Chce-li rozvodu zabránit, má jedinou možnost: prokázat, že dosud nedošlo ke kvalifikovanému rozvratu manželství, ovšem s perspektivou, že nadejde čas, kdy se tato obrana stane neúčinnou. Ani povinnost soudu přihlížet k zájmu nezletilých dětí účastníků nepředstavuje účinnou brzdu proti rozvodu, jestliže výchovná funkce manželství vzala za své. Počet odvolání v rozvodových věcech je proto také mizivý. V r. 1980—81 v ČSSR činil 1,4 %, z toho na ČSR připadalo asi 1 %, na SSR asi 3 %.

Soudní spory nám neřeknou příliš mnoho o skutečných příčinách rozvratu manželství účastníků. Ke statistice v tomto ohledu musíme přistupovat s rezervou. Je třeba si uvědomit, že

- a) tvrzení rozvodového důvodu je v rukách účastníků a přinejmenším část z nich má na zřeteli přednes takové konstrukce, která se jim jeví jako optimální k dosáhnutí sledovaného cíle, nutno zde počítat tedy i s koluzí,
- b) soud má jen omezené možnosti, jak zjistit skutečný stav věci.

Pokusme se přesto vytěžit ze soudní statistiky maximum, protože i sociologické průzkumy na tomto úseku jsou problematické, jak opětovně upozorňuje A. G. Charčev [1979].

*Tabulka 6. Příčiny rozvratu manželství
(podle soudní rozvodové agendy (v %), průměry z let 1979—81)*

Příčina rozvratu	na straně	
	muže	ženy
neshoda povah, zájmů a názorů	25,7	24,7
neuvážené uzavření manželství	4,1	4,1
sexuální neshody, impotence	3,5	3,4
manželská nevěra	19,1	16,8
alkoholismus	18,0	0,9
nezájem o rodinný život	6,1	6,4
zlé nakládání s manželem	4,7	0,2
zrušení společné domácnosti	3,6	3,1
ostatní	4,2	4,3
žádná příčina nezjištěna	10,0	36,1

(4) V SSSR velmi zevrubně a kriticky hodnotili výsledky takových výzkumů Jurkevič — Burova [1978].

V rozvodové praxi se tak objevují v podstatě dvě velké skupiny případů:

- a) Skupina, v níž věc končí tím, že nikomu nelze přičítat zavinění na rozvratu manželství. To jsou ony „neshody povah, zájmů a názorů“, popřípadě „nerozvážné uzavření manželství“, „sexuální neshody a impotence“ i další, statisticky nevýznamné příčiny, jako „nemoc“, „následek úrazu“, „neplodnost“ apod. Viněta, pod níž se takové případy zařazují, je velmi rámcová a málo vypovídá o důvodech, pro něž manželství ztroskotalo. Tato skupina představuje asi jednu třetinu soudní rozvodové agendy. Účastníkům zde evidentně na nějakém konstatování důvodu jejich rozchodu příliš nezáleží.
- b) Skupina, v níž se nadále — přes všechny peripetie soudní úpravy — objevují tradiční rozvodové důvody na základě provinění. Prim zde hraje manželská nevěra, která je výraznější na straně mužů. Zatímco v první skupině panuje vyváženost příčin u obou pohlaví, pak v druhé skupině je velká převaha provinění na straně mužů. Forenzní zkušenosti ukazují, že i za nynější právní úpravy ženám daleko více záleží na tom, aby z rozvodového procesu nevyšly s pošramocenou pověstí, protože pejorativní stigma není společensky bezvýznamné. I když vina ve výroku rozhodnutí již nefiguruje, přece jen se zračí v odůvodnění rozhodnutí. Mimo to nevhodné chování vedoucí k rozvratu má svůj význam při soudním řešení některých důsledků rozvodu, jako je otázka alimentací, bytová, rozhodování o dětech atd.

* * *

Na pořad teoretických úvah se dostává otázka reformy právní úpravy rozvodu. Na jedné straně se objevuje téma zavedení konsenzuálního rozvodu bezdětných manželství, na druhé straně jsou vyslovovány pochybnosti o tom, zda zrušení smířčího řízení a úplné odstranění subjektivního principu z rozvodového důvodu nemělo příliš stinné důsledky [Češka—Švestka 1982; Planková 1982; Fekete 1982].

Každé příští reformě právní úpravy rozvodu a rozvodového řízení by měla předcházet sociologická analýza. Vždyť právní úprava by neměla na jedné straně odrazovat od toho civilizovaného způsobu likvidace rozvrácených manželských vztahů, jakým je právě rozvod. Na druhé straně by neměla umožňovat neopodstatněné používání tohoto prostředku tam, kde jsou k dispozici řešení jiná, dávající vyhlídky na odstranění poruchového stavu, a rozvíjení těchto jiných řešení by měla podporovat.

Literatura

- Češka, Z. — Švestka, J.: XVI. sjezd KSC a úkoly vědy občanského práva hmotného, občanského práva procesního a rodinného práva. Právník 1982, č. 4.
- Fekete, I.: XIV. plenárne zasadanie sekcií PÚMS SSR pre občanské a rodinné právo. Socialistické súdnictvo 1982, č. 7.
- Glendon, M.: *State, Law and Family*. Amsterdam, North-Holland Publishing Company 1979.
- Haderka, J.: *Právně sociologické průzkumy rozvodovosti a ranné sňatečnosti v Severomoravském kraji*. In: *Prevence rozvodovosti*. Praha, Československá sociologická společnost 1978.
- Charčev, A. G.: *Brak i sem'ja v SSSR*. Moskva, Nauka 1979.
- Chester, R. (Ed.): *Divorce in Europe*. Leiden, Martinus Nijhoff Social Sciences Division 1977.
- Jurkevič, N. G. — Burova, S. N.: *Ob effektivnosti primeneniija sudami zakonodatel'stva o razvodach*. In: *Osnovy zakonov o brake i sem'je SSSR i sojuznyh respublik v pravoprimerenitel'noj praktike*. Moskva, Nauka 1978.

Planková, O.: *Pripravovaná novelizácia zákona o rodine*. Socialistické súdnictvo 1982, č. 7.

Prokopec, J. — Dytrych, Z. — Schüller, V.: *Rozvodové chování a manželský nesoulad*. Praha, Výzkumný ústav psychologický 1973.

Rheinstein, M.: *Marriage Stability, Divorce and the Law*. Chicago, The Chicago University Press 1972.

Резюме

II. Хадерка: К некоторым правово-социологическим аспектам разводимости

В Чехословакии проявляется долгосрочная тенденция к росту разводимости, которая в последние годы составляет около 2,1 разводов на 1000 человек населения. Около 1/4 дел по разводу заканчивается без разрешения развода, причем наиболее значительную долю в этой группе представляют снятия заявок. Что касается разрешенных разводов, то судебное делопроизводство длится около 5 месяцев. Приблизительно 3/4 разводимых браков — браки с несовершеннолетними детьми. Из общего количества дел, по которым был разрешен развод, уже при первом разбирательстве решено около 25% дел по бракам с несовершеннолетними детьми, по остальным бракам — почти 60%. Центр тяжести доказывания заключается в опросе самих супругов. Среднее число заслушанных свидетелей не превышает 2 человек. Для установления фактических причин разлада современный процесс по разводу предоставляет лишь весьма ограниченные возможности.

Социологический анализ случаев разводимости важен и по другим причинам. Дело в том, что он представляет важный метод для проверки функциональности правового урегулирования и применяемых судебных примеров. Сегодняшний уровень познания в этом отношении позволяет выдвинуть лишь некоторые гипотезы.

Summary

J. Haderka: On Some Legal-sociological Aspects of the Divorce Rate

In Czechoslovakia, a longitudinal trend to an increased divorce rate is making itself felt. In the past years it has amounted to approximately 2.1 divorce per 1000 inhabitants. In about 1/4 of divorce cases the marriage bond is not dissolved; the strongest component of this group is the withdrawal of the proposal. In granted divorces, the duration of court proceedings is approximately five months. In roughly 3/4 cases, married couples with under-age children are divorced. From the totality of things wherein divorce was obtained, this happened already in the course of the first proceedings in about 25% in case of married couples with under-age children, and in as much as 60% cases in other married couples. In establishing the validity of arguments, greatest stress is laid on the interrogation of the marriage partners themselves; the average number of questioned witnesses does not exceed two persons. The contemporary divorce suit supplies but limited possibilities for ascertaining the actual causes of the split.

A sociological analysis of divorce cases is necessary also in other aspects. It is an important method of verifying the functionality of legal regulations as well as of the forensic techniques applied. The present state of knowledge in this respect allows of nothing but some hypotheses.